

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Український державний морський технічний університет
імені адмірала Макарова

**НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ – ЦЕНТРАЛЬНИЙ
БАНК ДЕРЖАВИ.
ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА НБУ**

Рекомендовано Методичною радою УДМТУ
як методичні вказівки

Миколаїв 2002

УДК 336.7

Криленко В.І., Карась П.М. Національний банк України – центральний банк держави. Грошово-кредитна політика НБУ: Методичні вказівки. – Миколаїв: УДМТУ, 2002. – 36 с.

Кафедра фінансів

Методичні вказівки складені до курсу "Центробанк та його грошово-кредитна політика" для студентів економічного факультету.

Містять програму курсу, плани семінарських занять, навчальні завдання до курсу, питання до іспитів, тематику рефератів, курсових та випускних робіт, контрольні тести та список рекомендованої літератури.

Рецензент канд. техн. наук, доцент Фатєєв М.В.

© Український державний
морський технічний
університет, 2002

© Видавництво УДМТУ, 2002

1. ЗМІСТ ТЕМ КУРСУ

Тема 1. Виникнення, завдання та функції центральних банків

Причини і шляхи створення центральних емісійних банків. Організаційно-правові основи центральних банків провідних країн світу. Співробітництво центральних банків.

Завдання та функції центрального банку. Відображення діяльності центрального банку в балансі. Проблема незалежності центрального банку від органів державної влади. Основні фактори, що визначають незалежність центрального банку.

Особливості становлення Національного банку України (НБУ) як центрального банку. Основні принципи організації системи Національного банку. Економічна самостійність Національного банку. Взаємовідносини з органами державної влади. Функції та операції НБУ. Органи управління і структура НБУ (функціональна і регіональна). Фінансове забезпечення діяльності НБУ.

Тема 2. Емісія грошей і регулювання готівкового грошового обігу

Монопольне право центрального банку на емісію банкнот і монет. Забезпечення банкнот. Місце готівки в платіжних системах. Емісія єдиної європейської грошової одиниці – євро. Особливості платіжної системи та грошової маси в Україні.

Національний банк – емісійний банк України. Організація виробництва грошей.

Роль НБУ в регулюванні готівкового грошового обігу. Переваги обігу депозитних грошей порівняно з обігом готівки. Аналіз стану готівкового грошового обігу, показники та методичні підходи. Шляхи скорочення готівкового обігу в Україні. Розвиток обігу електронних грошей.

Організація готівкового обігу в позабанківській системі. Регу-

лювання готівкового обігу в установах комерційних банків. Касове обслуговування комерційних банків. Організація емісійно-касової роботи в установах НБУ. Організація перевезення грошей. Система перевірки грошових знаків та монет на аутентичність. Організація реалізації ювілейних та пам'ятних монет. Прогнозування грошової емісії та потреби в готівці.

Тема 3. Кредитно-розрахункове обслуговування комерційних банків

Економічна суть кредитних відносин центральних банків з комерційними банками. Методи рефінансування комерційних банків: редисконтування центральним банком векселів, що були дисконтовані комерційними банками, надання кредитів під заставу цінних паперів (ломбардний кредит). Купівля цінних паперів у комерційних банків із зобов'язанням зворотного продажу (операції РЕПО). Світовий досвід рефінансування.

Кредитні відносини НБУ з комерційними банками. Селективна політика адресного рефінансування. Цільові кредитні аукціони. Кредитування комерційних банків під забезпечення державними цінними паперами. Стабілізаційні кредити НБУ.

Сучасні платіжні системи в розвинутих країнах. Роль центрального банку в організації платіжної системи країни.

Економічна сутність, класифікація і характеристика міжбанківських розрахунків. Еволюція міжбанківських розрахунків в Україні. Організація здійснення розрахунків через систему електронних платежів НБУ. Моделі міжбанківських розрахунків через консолідований коррахунок. Перспективи розвитку міжбанківських розрахунків в Україні.

Організація міждержавних розрахунків.

Перспективи розвитку платіжної системи України. Створення національної системи масових електронних платежів.

Тема 4. Регулювання банківської діяльності та нагляд

Економічна сутність, необхідність і задачі регулювання банківської діяльності та нагляду. Організація системи банківського регулювання та нагляду (світовий досвід і в Україні). Повноваження регулятивно-наглядових банківських органів.

Основні напрями регулювання НБУ діяльності комерційних

банків. Реєстрація та ліцензування комерційних банків. Установлення НБУ економічних нормативів, що регламентують діяльність комерційних банків. Суть, призначення та порядок розрахунків економічних нормативів. Контроль за дотриманням нормативів. Система створення резервів на покриття банківських ризиків. Система страхування (гарантування) депозитів у банках (світовий досвід і в Україні).

Нагляд за діяльністю банків: безвиїзний та шляхом виїзного інспектування. Методичні рекомендації щодо економічного аналізу діяльності комерційних банків. Оцінка результатів діяльності банків і визначення їх рейтингу. Заходи впливу на комерційні банки за порушення банківського законодавства: непримусові та примусові. Режим фінансового оздоровлення банків. Робота з проблемними банками. Реорганізація та ліквідація банків.

Організація аудиту комерційних банків (зовнішній та внутрішній аудит).

Тема 5. Кредитно-розрахункове обслуговування уряду

Розвиток кредитних відносин НБУ з урядом.

Центральний банк – фінансовий агент уряду з обслуговування внутрішнього державного боргу. Роль НБУ на первинному ринку державних цінних паперів. Аукціони з розміщення державних цінних паперів. Регулятивна і контрольна функція НБУ на ринку державних цінних паперів.

Роль НБУ в процесі обслуговування зовнішнього боргу країни. Кредити, що їх отримує Національний банк від міжнародних фінансово-кредитних організацій.

Розвиток системи касового виконання державного бюджету в Україні. Касове виконання державного бюджету через казначейську систему. Роль НБУ в здійсненні касового виконання державного бюджету.

Тема 6. Валютне регулювання і контроль

Економічна сутність і необхідність валютного регулювання. Становлення системи валютного регулювання в Україні. Основні повноваження Національного банку України як головного органу валютного регулювання. Класифікація і характеристика методів

регулювання валютного курсу. Курсова політика Національного банку. Формування золотовалютного резерву країни та управління ним. Роль центральних банків на ринку золота.

Валютні обмеження. Регулювання НБУ поточних валютних операцій. Регулювання НБУ валютних операцій, пов'язаних з рухом капіталу. Економічні нормативи НБУ, що регламентують відкриту валютну позицію комерційних банків.

Валютний контроль: зміст і задачі. Повноваження НБУ у сфері валютного контролю.

Складання платіжного балансу країни, його зміст та використання в регулятивній діяльності НБУ. Форми побудови та основи аналізу платіжного балансу.

Тема 7. Грошово-кредитна політика та інструменти її реалізації

Зміст грошово-кредитної політики центрального банку, її місце і роль у системі державного регулювання економіки. Визначення стратегії і тактики грошово-кредитної політики.

Цілі грошово-кредитної політики: стратегічні, проміжні та оперативні. Вплив центрального банку на грошову пропозицію через грошову базу і грошовий мультиплікатор. Взаємозв'язок грошово-кредитної політики з податковою, бюджетною, валютною політикою. Характеристика та класифікація інструментів грошово-кредитної політики. Типи грошово-кредитної політики.

Політика обов'язкових резервних вимог. Основні напрями та параметри використання резервних вимог. Розвиток політики обов'язкового резервування в Україні.

Політика рефінансування комерційних банків. Зміна обсягів і умов рефінансування, процентна політика центрального банку. Фактори, що визначають офіційну процентну ставку Національного банку України. Розвиток політики рефінансування в Україні.

Політика операцій на відкритому ринку. Звичайні операції центрального банку з цінними паперами на вторинному ринку та операції РЕПО.

Селективні інструменти грошово-кредитної політики НБУ в умовах перехідної економіки.

Валютна політика: зміст і цілі. Розвиток валютної політики в Україні в умовах трансформації економіки.

Тема 8. Центральний банк – статистичний та інформаційно-аналітичний центр грошово-кредитної системи

Аналіз і прогнозування економічної ситуації в країні (на макрорівні) і моніторинг реального сектора економіки.

Національний банк України – центр методичного забезпечення організації бухгалтерського обліку і звітності банків.

Інформаційна діяльність Національного банку України: створення монетарної та банківської статистики і статистики платіжного балансу. Публікація центральним банком статистичної та аналітичної інформації з питань грошово-кредитної та банківської діяльності.

2. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Авізо – розпорядження однієї банківської установи щодо зарахування на рахунок клієнта або списання з його рахунка відповідної суми грошових коштів.

Активні операції центрального банку – операції з розміщення банківських ресурсів. Включають вкладення в грошові та матеріальні активи, золотовалютні резерви, державні цінні папери та кредити.

Валютна інтервенція – втручання центрального банку в операції на валютному ринку з метою впливу на курс національної валюти через операції купівлі-продажу іноземної валюти. Для підвищення курсу національної валюти центральний банк продає іноземну валюту, а щоб знизити курс національної валюти, навпаки, скуповує іноземну.

Валютна політика – інструмент грошово-кредитної політики, який передбачає можливість маніпулювання курсом валюти з метою досягнення завдань стабілізації.

Внутрішньобанківська платіжна система – програмно-технічний комплекс з власними засобами захисту інформації, який використовується комерційним банком і здійснює платіжний оборот між установами цього банку поза межами системи електронних платежів (СЕП).

Грошово-кредитна політика – комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредитних відносин, що їх здійснює державна з метою регулювання економічного зростання, стримування інфляції, забезпечення зайнятості й відповідності платіжного балансу. Основним суб'єктом грошово-кредитної політики, її провідником виступають центральні банки (так звана монетарна влада). Основними об'єктами (індикаторами) грошово-кредитної політики з боку центрального банку виступають сукупна грошова маса та рівень процентних ставок.

Грошова маса – сукупність готівкових та безготівкових грошових коштів, що перебувають в обігу. НБУ класифікує грошову масу таким чином:

M0 – готівка (гроші поза банками);

M1 – агрегат M0 та кошти на поточних рахунках і депозитах до запитання в комерційних банках;

M2 – агрегат M1 та строкові депозити в комерційних банках;

M3 – агрегат M2 та кошти клієнтів за трактовими операціями.

Грошове сховище – запаси банкнот і монет в установах НБУ в спеціально обладнаних приміщеннях і спеціальних сейфах, створені з метою оновлення готівкової маси в обігу та забезпечення грошового обігу банкнотами і монетами різного номіналу. Розрізняють Центральне грошове сховище НБУ і грошові сховища територіальних установ НБУ (Кримського республіканського, регіональних управлінь). У Центральному сховищі окремо зберігаються резервні фонди і готівка оборотної каси Центрального апарату НБУ, а в грошових сховищах територіальних управлінь – запаси готівки і готівка оборотної каси установи НБУ.

Державний борг – борг держави перед кредиторами та інвесторами. Розрізняють внутрішній (борг перед юридичними, фізичними особами-резидентами, банківською системою) і зовнішній (борг перед іншими країнами, юридичними та фізичними особами-нерезидентами, міжнародними фінансово-кредитними організаціями).

Достатність капіталу комерційного банку характеризує спроможність банку захистити інтереси вкладників, кредиторів та інвесторів від непередбачених збитків, яких може зазнати банк через ризиковість своїх активних операцій. Національний банк України встановив такі економічні нормативи, що регулюють достатність банківського капіталу: мінімальний рівень статутного капіталу, мінімаль-

ний рівень капіталу, норматив платоспроможності та норматив достатності капіталу банку.

Електронна пошта НБУ – система організаційно-технологічних і програмно-технічних засобів забезпечення інформаційної взаємодії між банківськими та іншими установами, що обслуговуються банками.

Електронний розрахунковий документ – банківське повідомлення певного формату, яке містить установлені реквізити й інформацію про перерахування коштів, набирає вигляду файлу при передачі електронною поштою та зберіганні на магнітних носіях.

Емісія грошей – випуск в обіг грошей у готівковій (банкнотна емісія) та безготівковій (кредитна емісія) формах.

Емісійний банк – банк, якому надано право випуску грошей в обіг. Зазвичай, це центральний банк країни, який має монополічне право на це.

Залучені ресурси комерційних банків – це кошти, мобілізовані комерційними банками від юридичних, фізичних осіб, інших комерційних банків на строк чи до запитання, що зберігаються на відповідних рахунках (поточних, бюджетних, депозитних, кореспондентських).

Зобов'язання НБУ являють собою сукупність коштів, мобілізованих НБУ на відповідні рахунки (кореспондентські, бюджетні, поточні, депозитні) від комерційних банків, урядових структур та кредиторів.

Золотовалютний резерв – офіційний запас золота (у злитках та монетах) і валютний запас, що зберігаються в центральному банку держави з метою проведення валютних інтервенцій на внутрішньому та зовнішньому валютних ринках і отримання іноземних кредитів під забезпечення цим резервом.

Касове виконання державного бюджету включає операції з ведення рахунків урядових установ, акумулювання податків, що надходять на ці рахунки, і здійснення платежів з цих рахунків. Існують різні системи касового виконання державного бюджету: банківська (усі перелічені операції здійснюють банківські установи), казначейська (усі операції здійснюють підрозділи спеціально створеного органу в системі Міністерства фінансів) та змішана (операції розподілені між банківськими установами і органами Мінфіну).

Касовий розрив у виконанні бюджету – тимчасове перевищення видатків над доходами в межах бюджетного року.

Касові операції – операції з прийому та видачі готівки (банкнот, монет) через каси банківських установ та суб'єктів господарювання.

Квітовка – перевірка відповідності початкових і відповідних міжфілійних оборотів (МФО) з метою виявлення їх тотожності й правильності взаємних розрахунків зіставленням бухгалтерських оборотів, які були зроблені в різних установах комерційного банку.

Кліринг – система безготівкових розрахунків, що полягає в заліку взаємних грошових вимог та зобов'язань.

Кореспондентський рахунок – рахунок для обліку розрахунків, які виконує одна банківська установа за дорученням і на кошти іншої банківської установи на підставі укладеного кореспондентського договору.

Кореспондентські відносини – різноманітні форми співробітництва між банками, що базуються на коректному, чесному та узгодженому виконанні взаємних доручень під час здійснення платежів, розрахунків та інших послуг.

Кредитна політика – інструмент грошово-кредитної політики, який передбачає можливість маніпулювання обсягами кредитів, що надаються центральними банками комерційним банкам і уряду з метою впливу на обсяг грошової маси в обігу.

Ліквідність комерційного банку – характеризує спроможність банку своєчасно погашати свої зобов'язання за рахунок конвертації активів у реальні грошові кошти в готівковій чи безготівковій формі. НБУ регулює ліквідність комерційних банків через операції РЕПО, через кредитні операції, а також шляхом контролю за дотриманням економічних нормативів миттєвої, загальної ліквідності та якості активів (норматив співвідношення високоліквідних та робочих активів).

Ліцензія НБУ – оформлений у встановленому порядку дозвіл на здійснення банківської діяльності в межах певного переліку операцій.

Ломбардний кредит – короткостроковий кредит під заставу майна, яке швидко реалізується. Що ж до вітчизняних комерційних банків, то це кредити, які надає НБУ під заставу облігацій внутрішньої державної позики.

Міжбанківські розрахунки – система здійснення і регулювання платежів за грошовими вимогами і зобов'язаннями, які мають місце між банківськими установами в процесі їхньої діяльності. В Україні міжбанківські розрахунки можуть здійснюватись через систему електронних платежів НБУ; через внутрішньобанківську платіжну систему комерційного ринку; через прямі кореспондентські відносини.

Міжфілійні обороти (МФО) – взаємні розрахунки між банківськими установами, що є філіями одного багатофілійного банку, при виконанні доручень один одного по різних клієнтських і суто банківських операціях.

Норма обов'язкових резервів – установлене юридичним актом (законом чи рішенням центрального банку) процентне співвідношення суми обов'язкових резервів, що утворюються по окремих статтях банківських пасивів, до обсягу зобов'язань по відповідних статтях.

Облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) – цінні папери, випущені державою в особі Міністерства фінансів України, що засвідчують внесення її власником грошових коштів до державного бюджету і підтверджують зобов'язання уряду відшкодувати власникові номінальну вартість цього паперу в передбачений у ньому строк з виплатою доходу. За строками випускаються облігації коротко-, середньо- та довгострокові.

Облігаційна позика – метод мобілізації фінансових ресурсів випуском незабезпечених боргових зобов'язань у формі облігацій.

Облігація – цінний папір на пред'явника, боргове зобов'язання, за яким кредитори отримують дохід у формі вигравшів або оплатою купонів.

Обов'язкові резерви – це вклади комерційних банків у центральні банки, розмір яких установлено в законодавчому порядку в певному співвідношенні до залучених ресурсів. Обов'язкові резерви можуть зберігатись як на окремих депозитних рахунках, так і на кореспондентському рахунку комерційного банку, відкритому в центробанку. В Україні використовується останній варіант.

Оборотна каса – підрозділ установи НБУ, створений для прийому та видачі готівки комерційним банкам та державним установам, що перебувають на розрахунково-касовому обслуговуванні в НБУ. До оборотної каси надходять надлишки готівки в операційних касах установ комерційних банків та в касах юридичних осіб, які об-

слюговуюються в НБУ. З оборотних кас проводиться підкріплення операційних кас комерційних банків.

Пасивні операції центральних банків – операції із залучення ресурсів. Включають операції з формування банківського капіталу, емісійні операції та зобов'язання центрального банку щодо комерційних банків, уряду, кредиторів і вкладників.

Підкріплення оборотної каси – поповнення каси установи НБУ банкнотами та монетами у випадку їх недостатності для нормального проведення касових операцій. Підкріплення оборотної каси здійснюються із резервного фонду банкнот і монет.

Платоспроможність банку характеризує спроможність банку погасити всі свої зобов'язання. Національний банк України встановив норматив платоспроможності як частку капіталу банку в активах, зважених за ступенем ризику.

Політика відкритого ринку – інструмент грошово-кредитної політики, який полягає в можливості впливу на обсяг грошової маси в обігу через операції купівлі-продажу державних цінних паперів.

Політика "дешевих грошей" – система заходів грошово-кредитної політики, спрямованих на збільшення грошової маси в обігу. Реалізуються через зниження процентних ставок та розширення обсягів кредитів, що їх надають центральні банки банкам другого рівня, зниження норм обов'язкового резервування, купівлю цінних паперів центральними банками у комерційних банків та інших заходів, які роблять гроші легкодоступними.

Політика "дорогих грошей" – система заходів грошово-кредитної політики, спрямованих на скорочення грошової маси в обігу, що досягається використанням інструментів протилежних політиці "дешевих грошей" (скорочення обсягів кредитів, підвищення процентних ставок за кредитами, підвищення норм обов'язкових резервів, продаж державних цінних паперів банкам другого рівня).

Політика обов'язкових резервів – інструмент грошово-кредитної політики, який передбачає можливість зміни норми обов'язкового резервування для комерційних банків з метою впливу на обсяг грошової маси в обігу.

Процентна політика – інструмент грошово-кредитної політики, який передбачає можливість маніпулювання відсотковими ставками, що їх установлює центральний банк за кредитами, з метою впливу на обсяг грошової маси в обігу.

Регіональна розрахункова палата (РРП) – підрозділ регіонального управління НБУ, який обслуговує в системі електронних платежів банки та їхні установи в межах відповідного регіону.

Резервний фонд банкнот і монет – частина вилучених з обігу банкнот і монет, що зберігаються в грошовому сховищі з метою підкріплення в разі виникнення необхідності оборотної каси установи НБУ.

РЕПО – операція з цінними паперами, що ґрунтується на угоді між НБУ і комерційним банком про продаж-купівлю державних цінних паперів на певний термін із зобов'язанням зворотного продажу-купівлі у визначений термін або на вимогу однієї із сторін за заздалегідь обумовленою ціною.

Ресурси НБУ – грошові кошти на рахунках комерційних банків, урядових структур та юридичних осіб, які мають рахунки в установах НБУ: готівкові кошти в обігу та кошти внутрішньобанківського походження (капітал банку).

Система електронних платежів (СЕП) – комплекс програмно-технічних засобів, призначений для виконання міжбанківських розрахунків між учасниками.

Страховання вкладів фізичних осіб – вид страхування, за якого банк створює спеціальний фонд, кошти якого використовуються на компенсацію вкладів фізичних осіб у разі банкрутства банку.

Технічний кореспондентський рахунок – рахунок, що відкривається банку-учаснику СЕП у розрахунковій палаті для відображення всіх операцій, які здійснюються протягом операційного дня. На кінець операційного дня обороти з технічного рахунку загальними сумами відображаються на кореспондентському рахунку, відкритому в операційному управлінні регіонального управління НБУ.

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб – державна економічно самостійна спеціалізована організація, створена з метою захисту прав фізичних осіб відшкодуванням втрат закладами за рахунок коштів Фонду. Відшкодування виплачуються вкладникам комерційних банків, що сплачують збори до Фонду в законодавчо встановленому порядку.

Центральна розрахункова палата – підрозділ Національного банку України, який організовує роботу системи електронних пла-

тежів у цілому, а також виконує функції ГРІ 1 для банків та їх установ по м. Києву та Київській області.

3. НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ: статус і завдання

Банківська система держави є дворівневою і складається з Національного банку України та комерційних банків.

Національний банк України (далі – Національний банк) є державним банком країни, який разом із своїми філіями становить перший рівень банківської системи.

Юридичний статус, повноваження і принципи організації Національного банку визначаються Конституцією та Законами України "Про банки і банківську діяльність" та "Про Національний банк України".

Національний банк є власністю держави, юридичною особою. Його статут затверджує Президія Верховної Ради України, і він є підзвітним їй. Національний банк має право законодавчої ініціативи.

Національний банк – центральний банк, який проводить єдину державну політику в сфері грошового обігу, кредиту та забезпечення стабільності національної грошової одиниці; емісійний центр; валютний орган; орган банківського нагляду; банк банків; державний банк; організатор міжбанківських розрахунків.

Як центральний банк держави Національний банк здійснює грошово-кредитну політику, використовуючи відповідні інструменти.

Національний банк веде Республіканську книгу реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ.

Комерційні банки України та іноземні банки можуть здійснювати банківські операції тільки після реєстрації в Республіканській книзі реєстрації банків.

Національний банк представляє інтереси України у відносинах з центральними банками інших країн, міжнародними банками та фінансово-кредитними організаціями.

Національному банку України належить монопольне право на емісію грошей в обіг, а також випуск національних грошових знаків (банкнотів, монет). Для друкування банкнотів створено власну банкнотну фабрику. Карбування монет здійснюється в Україні на замов-

лення Національного банку. Забезпечення економіки готівковими грошима здійснюється через мережу регіональних управлінь Національного банку на замовлення комерційних банків.

Національний банк є головним органом, який визначає валютну політику. У цій сфері він проводить валютне регулювання, визначає порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті, організовує і здійснює валютний контроль, а також забезпечує виконання уповноваженими банками функцій щодо здійснення валютного контролю.

На Національний банк України покладено функцію контролю за виконанням комерційними банками законодавства з банківської справи, додержанням економічних нормативів, встановлених Національним банком, та власних нормативних актів.

З метою захисту інтересів клієнтів та забезпечення фінансової надійності комерційних банків Національний банк встановлює для комерційних банків економічні нормативи. Порядок розрахунку зазначених економічних нормативів визначається Національним банком.

З метою підтримки стабільності банківської системи та розширення її кредитних можливостей Національний банк надає комерційним банкам кредити, які використовуються для задоволення тимчасових потреб банків і для кредитування цільових програм, пов'язаних з реорганізацією і модернізацією виробництва, розвитком окремих галузей народного господарства та структурною перебудовою економіки України.

Функції та операції

Відповідно до Конституції України (254к/96-ВР) основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України.

На виконання своєї основної функції Національний банк сприяє дотриманню стабільності банківської системи, а також, у межах своїх повноважень, цінової стабільності.

Національний банк виконує такі функції:

1) відповідно до розроблених Радою Національного банку України Основних засад грошово-кредитної політики визначає та проводить грошово-кредитну політику;

2) монопольною здійснює емісію національної валюти України та організує її обіг;

3) виступає кредитором останньої інстанції для банків і організує систему рефінансування;

4) встановлює для банків та інших фінансово-кредитних установ правила проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності, захисту інформації, коштів та майна;

5) організовує створення та методологічно забезпечує систему грошово-кредитної і банківської статистичної інформації та статистики платіжного балансу;

6) визначає систему, порядок і форми платежів, у тому числі між банками та фінансово-кредитними установами;

7) визначає напрями розвитку сучасних електронних банківських технологій, створює, координує та контролює створення електронних платіжних засобів, платіжних систем, автоматизації банківської діяльності та засобів захисту банківської інформації;

8) здійснює банківське регулювання та нагляд;

9) веде Реєстр банків, їх філій та представництв, валютних бірж і фінансово-кредитних установ, здійснює ліцензування банківської діяльності та операцій у передбачених законами випадках;

10) складає платіжний баланс, здійснює його аналіз та прогнозування;

11) представляє інтереси України в центральних банках інших держав, міжнародних банках та інших кредитних установах, де співробітництво здійснюється на рівні центральних банків;

12) здійснює відповідно до визначених спеціальним законом повноважень валютне регулювання, визначає порядок здійснення платежів в іноземній валюті, організовує і здійснює валютний контроль за комерційними банками та іншими кредитними установами, які отримали ліцензію Національного банку на здійснення операцій з валютними цінностями;

13) забезпечує накопичення та зберігання золотовалютних резервів та здійснення операцій з ними та банківськими металами;

14) аналізує стан грошово-кредитних, фінансових, цінових та валютних відносин;

15) організує інкасацію та перевезення банкнот і монет та інших цінностей, видає ліцензії на право інкасації та перевезення банкнот і монет та інших цінностей;

16) реалізує державну політику з питань захисту державних секретів у системі Національного банку;

17) бере участь у підготовці кадрів для банківської системи України;

18) здійснює інші функції у фінансово-кредитній сфері в межах своєї компетенції, визначеної законом;

19) надає кредити комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам для підтримки ліквідності за ставкою не нижче ставки рефінансування Національного банку та в порядку, визначеному Національним банком;

20) здійснює дисконтні операції з векселями і чеками в порядку, визначеному Національним банком;

21) купує та продає на вторинному ринку цінні папери у порядку, передбаченому законодавством України;

22) відкриває власні кореспондентські та металеві рахунки у закордонних банках і веде рахунки банків-кореспондентів;

23) купує та продає валютні цінності з метою монетарного регулювання;

24) зберігає банківські метали, а також купує та продає банківські метали, дорогоцінне каміння та інші коштовності, пам'ятні та інвестиційні монети з дорогоцінних металів на внутрішньому і зовнішньому ринках без квотування і ліцензування;

25) розміщує золотовалютні резерви самостійно або через банки, уповноважені ним на ведення валютних операцій, виконує операції з золотовалютними резервами України з банками, рейтинг яких за класифікацією міжнародних рейтингових агентств відповідає вимогам до першокласних банків не нижче категорії А;

26) приймає на зберігання та в управління державні цінні папери й інші цінності;

27) видає гарантії і поруки відповідно до положення, затвердженого Радою Національного банку;

28) веде рахунок Державного казначейства України без оплати і нарахування відсотків;

29) виконує операції по обслуговуванню державного боргу, пов'язані з розміщенням державних цінних паперів, їх погашенням і виплатою доходу за ними;

30) веде особисті рахунки працівників Національного банку;

31) веде рахунки міжнародних організацій;

32) здійснює безспірне стягнення коштів з рахунків своїх клієнтів відповідно до законодавства України за рішенням суду.

Національний банк має право здійснювати й інші операції, необхідні для забезпечення виконання своїх функцій.

Грошово-кредитна політика

Основні засади грошово-кредитної політики ґрунтуються на основних критеріях та макроекономічних показниках загальнодержавної програми економічного розвитку та Основних параметрах економічного та соціального розвитку України на відповідний період, що включають прогнозні показники обсягу валового внутрішнього продукту, рівня інфляції, розміру дефіциту державного бюджету та джерел його покриття, платіжного та торгового балансів, затверджених Кабінетом Міністрів України.

Щорічно Національний банк інформує Верховну Раду України про напрями грошово-кредитної і валютної політики, розробленої Національним банком на наступний рік і на більш тривалий період.

Основними економічними засобами і методами грошово-кредитної політики є регулювання обсягу грошової маси через визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для комерційних банків та фінансово-кредитних установ; процентну політику; рефінансування комерційних банків; управління золотовалютними резервами; операції з цінними паперами на відкритому ринку; регулювання імпорту та експорту капіталу.

Національний банк встановлює банкам та іншим фінансово-кредитним установам нормативи обов'язкового резервування коштів за наступних умов:

1) розмір обов'язкових резервів встановлюється єдиним для банків та фінансово-кредитних установ в процентному відношенні до загальної суми залучених банком коштів в національній та іноземній валюті;

2) для різних видів зобов'язань можуть встановлюватися різні норми обов'язкових резервів;

3) рішення про підвищення норм резерву набирає чинності не раніше 10 днів після його опублікування.

Національний банк встановлює порядок визначення облікової ставки та інших процентних ставок за своїми операціями.

Національний банк забезпечує управління золотовалютними резервами держави, здійснюючи валютні інтервенції шляхом купівлі-продажу валютних цінностей на валютних ринках з метою впливу на курс національної валюти щодо іноземних валют і на загальний попит та пропозицію грошей в Україні.

Для забезпечення організації готівкового грошового обігу На-

ціональний банк здійснює:

- 1) виготовлення та зберігання банкнот і монет;
- 2) створення резервних фондів банкнот і монет;
- 3) встановлення номіналів, систем захисту, платіжних ознак та дизайну грошових знаків;
- 4) встановлення порядку заміни пошкоджених банкнот і монет;
- 5) встановлення правил випуску в обіг, зберігання, перевезення, вилучення та інкасації готівки;
- 6) визначення порядку ведення касових операцій для банків, інших фінансово-кредитних установ, підприємств і організацій;
- 7) визначення вимог стосовно технічного стану і організації охорони приміщень банківських установ.

Банківське регулювання і банківський нагляд

Національний банк виконує функції і повноваження банківського регулювання і нагляду за діяльністю банків та кредитно-фінансових установ.

Національний банк здійснює постійний нагляд за додержанням банками та іншими кредитно-фінансовими установами банківського законодавства, нормативних актів і економічних нормативів.

Головна мета банківського регулювання і нагляду – забезпечення стабільності банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів.

До складу наглядових та регулюючих функцій Національного банку входять:

1) вступний контроль, змістом якого є чітке і повне визначення вимог до реєстрації й отримання банками та іншими кредитно-фінансовими установами ліцензії на проведення банківських операцій, порядок її отримання;

2) попередній контроль, змістом якого є встановлення вимог до ведення справ банками та кредитно-фінансовими установами з оптимальним ризиком, заборона або обмеження здійснення ними окремих видів діяльності, застосування санкцій адміністративного і фінансового характеру відповідно до чинного законодавства України, перевірка повноти відрахувань до резервів страхування активних операцій, які гарантують безпеку і стабільність банків та інших кредитно-фінансових установ;

3) поточний контроль, змістом якого є визначення методів перевірки для забезпечення належного нагляду і їх використання при

інспектуванні банків та інших кредитно-фінансових установ та розроблення заходів щодо оздоровлення їх фінансового стану.

Державне регулювання діяльності банків здійснюється Національним банком України у таких формах:

адміністративне регулювання – реєстрація банків і ліцензування їх діяльності; встановлення вимог та обмежень щодо діяльності банків; застосування санкцій адміністративного чи фінансового характеру; нагляд за діяльністю банків; надання рекомендацій щодо діяльності банків;

індикативне регулювання – встановлення обов'язкових економічних нормативів; визначення норм обов'язкових резервів для банків; встановлення норм відрахувань до резервів на покриття ризиків від активних банківських операцій; визначення процентної політики; рефінансування банків; кореспондентських відносин; управління золотовалютними резервами, включаючи валютні інтервенції; операцій з цінними паперами на відкритому ринку; імпорту та експорту капіталу.

Щоб захистити інтереси вкладників та кредиторів і забезпечити фінансову надійність банків та кредитно-фінансових установ, Національний банк встановлює обов'язкові економічні нормативи:

- 1) мінімальний розмір статутного фонду та власних коштів банків та інших кредитно-фінансових установ;
- 2) норматив платоспроможності;
- 3) норматив співвідношення розміру власних і залучених коштів банку чи іншої кредитно-фінансової установи;
- 4) максимальний розмір залучених коштів фізичних осіб (громадян);
- 5) нормативи ліквідності банку чи кредитно-фінансової установи;
- 6) максимальний розмір ризику на одного позичальника або групу споріднених позичальників;
- 7) максимальний розмір кредитів, що надаються одному позичальнику;
- 8) максимальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, які можуть бути надані акціонерам (учасникам) банку чи кредитно-фінансової установи;
- 9) максимальний розмір залучених та наданих міжбанківських кредитів;

10) максимальний розмір бланкових кредитів (без забезпечення) з урахуванням гарантій та поручительств;

11) розміри валютного, процентного та інших ризиків;

12) мінімальний розмір резерву (страхового фонду), створеного під високоризикові активні операції;

13) норми обов'язкового резервування.

Наглядова діяльність Національного банку України охоплює всі банки, їх підрозділи, афілійованих та споріднених осіб банків на території України та за кордоном, установи іноземних банків в Україні, а також інших юридичних та фізичних осіб у частині дотримання вимог цього Закону щодо здійснення банківської діяльності.

У разі порушення банками або іншими особами, які можуть бути об'єктом перевірки Національного банку України відповідно до цього Закону, банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку України або здійснення ризикових операцій, які загрожують інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, Національний банк України відповідно до порушення має право застосувати заходи впливу.

4. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар 1

Виникнення і функції центральних банків

1. Виникнення і розвиток центральних банків.
2. Організаційно-правові основи центральних банків розвинутих країн світу.
3. Завдання, функції та операції центральних банків.
4. Європейська система центральних банків: основи її організації і діяльності.
5. Національний банк України: основи його організації і діяльності.

Семінар 2

Організація і регулювання готівкового грошового обігу

1. Центральний банк – емісійний центр готівкового грошового обігу.

2. Регулювання готівкового грошового обігу в позабанківській сфері.
3. Емісійно-касова робота в установах Національного банку України.
4. Прогнозування готівкового грошового обігу.

Семінар 3

Кредитно-розрахункове обслуговування комерційних банків

1. Світовий досвід рефінансування комерційних банків (США, Європейський союз).
2. Розвиток кредитних відносин НБУ з комерційними банками.
  - 2.1. Селективна політика адресного рефінансування.
  - 2.2. Аукціони кредитних ресурсів.
  - 2.3. Ломбардні кредити.
  - 2.4. Операції РЕПО.
  - 2.5. Стабілізаційні кредити.
3. Сучасні платіжні системи в розвинутих країнах.
4. Організація і здійснення міжбанківських розрахунків через систему електронних платежів НБУ.
5. Створення в Україні системи електронних масових платежів за товари і послуги.

Семінар 4

Регулювання банківської діяльності та нагляд.

1. Необхідність і завдання банківського регулювання та нагляду.
2. Організація системи банківського регулювання та нагляду.
3. Основні напрями регулювання діяльності банків.
4. Реєстрація та ліцензуванням комерційних банків.
5. Установлення і контроль економічних нормативів, що регламентують діяльність банків.
6. Система резервів на покриття банківських ризиків.
7. Система гарантування депозитів.
8. Безвізний банківський нагляд.
9. Виїзне інспектування банків.
10. Визначення рейтингової оцінки діяльності банків.
11. Заходи впливу на комерційні банки за порушення банківського законодавства.

12. Організація банківського аудиту і внутрішнього контролю в банках.

Семінар 5

Кредитно-розрахункове обслуговування уряду

1. Розвиток кредитних відносин Національного банку України з урядом.
2. Обслуговування внутрішнього державного боргу.
3. Обслуговування зовнішнього боргу.
4. Роль Національного банку України у касовому виконанні державного бюджету.

Семінар 6

Валютне регулювання і контроль

1. Становлення системи валютного регулювання в Україні.
2. Класифікація і характеристика методів валютного регулювання
3. Курсова політика Національного банку України.
4. Формування та управління золотовалютним резервом країни.
5. Регулювання Національним банком України поточних валютних операцій.
6. Регулювання Національним банком України валютних операцій, пов'язаних з рухом капіталу.
7. Повноваження Національного банку України у сфері валютного контролю.
8. Методологія платіжного балансу.

Семінар 7

Грошово-кредитна політика та інструменти її реалізації

1. Зміст і цілі грошово-кредитної політики.
2. Місце грошово-кредитної політики в загальнодержавній економічній політиці.
3. Класифікація і характеристика інструментів грошово-кредитної політики.
4. Політика обов'язкових резервних вимог.
5. Політика рефінансування.
6. Політика операцій на відкритому ринку.

7. Селективні інструменти грошово-кредитної політики.
8. Валютна політика.
9. Розвиток грошово-кредитної політики Національного банку України.

5. НАВЧАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1

У наведеному балансі центрального банку (табл.1) знайдіть неточності, перегрупуйте і додайте в разі необхідності статті активу і пасиву.

Таблиця 1

Актив	Пасив
1. Банкноти в обігу	1. Кошти кредитних установ
2. Золотовалютний запас	2. Кошти урядових установ
3. Кредити, видані урядові	3. Зобов'язання по цінних паперах
4. Вкладення в державні цінні папери	4. Кредити, видані комерційним банкам
5. Інші активи	5. Статутний фонд банку

Завдання 2

Наведені нижче статті розмістіть в активі чи пасиві балансу центрального банку залежно від їхнього економічного змісту:

1. Банкноти в обігу.
2. Грошові кошти в касі банку.
3. Золотовалютний резерв.
4. Кошти на кореспондентських рахунках комерційних банків.
5. Кошти на рахунках урядових структур.
6. Кошти на рахунках фінансово-кредитних установ.
7. Кредити, видані комерційним банкам.
8. Кредити, видані урядові.
9. Кредити, отримані від міжнародних фінансових організацій.
10. Вкладення в цінні папери.
11. Зобов'язання за цінними паперами.
12. Зобов'язання за депозитами комерційних банків.
13. Зобов'язання за депозитами уряду.

14. Внутрішній державний борг.
15. Капітал банку та резерви.

Завдання 3

Які з наведених статей становлять капітал та резерви центрального банку?

1. Грошові кошти в обігу.
2. Прибуток банку.
3. Статутний фонд.
4. Резервний фонд.
5. Страховий фонд.
6. Фонди спеціального призначення.
7. Грошові кошти в касі.
8. Золотовалютний резерв.

Завдання 4

Обчисліть обсяг обов'язкових резервів комерційного банку за умови дії норми обов'язкового резервування 15 % незалежно від депозиту, якщо відомі такі дані, що приведені нижче в формі табл.2.

Таблиця 2

Дані для розрахунку	Сума, умовні одиниці
1. Залишок коштів на поточних рахунках юридичних осіб	5000
2. Залишок коштів на поточних рахунках фізичних осіб	200
3. Залишок коштів на кореспондентських рахунках ЛОРО	700
4. Строкові депозити юридичних осіб	1300
5. Строкові депозити фізичних осіб	500
6. Депозити, залучені від інших комерційних банків	300

Обґрунтуйте можливості даного комерційного банку щодо створення нових грошей за даних умов та при зміні вимог мінімальних резервів щодо строкових депозитів з 15 % до 10 %.

Завдання 5

На підставі наведеної в табл.3 інформації розрахуйте фактичне значення показників платоспроможності й достатності капіталу банку і зробіть висновки відносно того, чи дотримується банк нормативів, установлених НБУ.

Таблиця 3

Показники	Сума, умовні одиниці
Статутний капітал банку	12150
Капітал банку	27900

Продовж. табл.3

Показники	Сума, умовні одиниці
Кошти, залучені банком на поточні рахунки	103900
Активи з урахуванням ризиків	111000
Загальні активи банку, зменшені на створені резерви	108700
Високоліквідні активи	12100

Завдання 6

На підставі наведеної в табл.4 інформації розрахуйте фактичне значення показників миттєвої та загальної ліквідності банку і зробіть висновки відносно того, чи дотримується банк нормативів, установлених НБУ.

Таблиця 4

Показники	Сума, умовні одиниці
Кошти на кореспондентському рахунку банку	12150
Кошти в касі	27900
Сукупний розмір наданих банком позичок	103900
Кошти, залучені банком на поточні рахунки	111000
Загальні активи банку	108700
Загальні зобов'язання банку	12100

Завдання 7

На підставі наведеної в табл.5 інформації розрахуйте загальну величину відкритої валютної позиції банку.

Таблиця 5

Код валюти	За балансовими рахунками		Курс НБУ, грн (за одиницю валюти)
	Активи в іноземній валюті	Зобов'язання в іноземній валюті	
280 DEM	4610	4520	2,03
528 NLG	1320	700	1,80
752 SEK	3220	–	0,44

Завдання 8

Поміркуйте, що відбудеться з пропозицією грошей (збільшиться, зменшиться, залишиться незмінною) у результаті здійснення кожного з наведених нижче заходів центрального банку:

- а) центральний банк продає цінні папери на відкритому ринку;
- б) центральний банк розширює ліміти редисконтування;
- в) центральний банк надає урядові касовий кредит;
- г) центральний банк збільшує норму обов'язкового резервування;
- д) центральний банк видає ломбардний кредит комерційному банку.

6. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ

- 1. Задачі й функції центральних банків.
- 2. Задачі й операції центральних банків.
- 3. Національний банк України: основи організації та діяльності.
- 4. Система й органи управління НБУ.
- 5. Система й органи управління центральних банків (світовий досвід).
- 6. Виникнення центральних емісійних банків і форми їх організації.
- 7. Принципи організації готівкового грошового обігу в позабанківській сфері.
- 8. Організація емісійно-касової роботи в установах НБУ.
- 9. Прогнозування готівкового грошового обігу установами Національного банку України.
- 10. НБУ – емісійний банк країни.
- 11. Методи рефінансування комерційних банків (світовий досвід).
- 12. Рефінансування комерційних банків під заставу державних цінних паперів.
- 13. Роль Національного банку України в організації платіжної системи.
- 14. Золотовалютні резерви: призначення, формування та управління
- 15. Система електронних платежів НБУ.
- 16. Характеристика методів валютного регулювання.
- 17. НБУ – фінансовий агент уряду.
- 18. Кредитні відносини НБУ з урядом.
- 19. Банківський нагляд: необхідність, завдання й форми здійснення.

20. Суть, призначення та порядок розрахунків економічних нормативів, що регламентують капітальну базу банків.

21. Суть, призначення та порядок розрахунків економічних нормативів, що регламентують ліквідну позицію банків.

22. Суть, призначення та порядок розрахунків економічних нормативів, що регламентують кредитний ризик.

23. Суть, призначення та порядок розрахунків економічних нормативів, що регламентують відкрити валютну позицію.

24. Визначення рейтингової оцінки діяльності банків за системою CAMEL.

25. Формування і використання резервів на покриття кредитного ризику.

26. Формування і використання резервів на покриття ризику несвоєчасного погашення дебіторської заборгованості.

27. Система гарантування банківських депозитів (світовий досвід).

28. Система гарантування банківських депозитів в Україні.

29. Організація системи банківського регулювання і нагляду (світовий досвід і в Україні).

30. Контроль НБУ за дотриманням комерційними банками економічних нормативів і заходи впливу.

31. Заходи впливу Національного банку України за порушення комерційними банками банківського законодавства.

32. Режим фінансового оздоровлення комерційних банків.

33. Повноваження Національного банку України у сфері валютного регулювання.

34. Повноваження Національного банку України у сфері валютного контролю.

35. Порядок ліцензування банківської діяльності в Україні.

36. Основні напрями регулювання банківської діяльності в Україні.

37. Роль НБУ в обслуговуванні внутрішнього державного боргу.

38. Роль НБУ в обслуговуванні зовнішнього боргу.

39. Рефінансування комерційних банків шляхом проведення операцій РЕПО.

40. Зміст і цілі грошово-кредитної політики.

41. Селективні інструменти грошово-кредитної політики.

42. Політика обов'язкових резервних вимог.

43. Процентна політика центрального банку.
44. Класифікація і характеристика інструментів грошово-кредитної політики.
45. Політика операцій на відкритому ринку.
46. НБУ на ринку цінних паперів.
47. Зміст і типи грошово-кредитної політики.
48. Політика рефінансування.
49. Інституційна основа грошово-кредитної політики.
50. Розвиток кредитних відносин НБУ з комерційними банками.
51. Роль НБУ у виконанні міжбанківських розрахунків за операціями, що здійснюються із застосуванням платіжних карток.
52. Роль центральних банків на ринку золота.
53. Моделі обслуговування кореспондентських рахунків комерційних банків у СЕП.
54. Місце грошово-кредитної політики в загальноекономічній політиці держави.
55. Роль НБУ в касовому виконанні бюджету.

7. ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ, КУРСОВИХ І ВИПУСКНИХ РОБІТ

Тематика рефератів

1. Проблеми реструктуризації банківської системи України.
2. Критерії незалежності центральних банків. Статус НБУ.
3. Система гарантування (страхування) депозитів (у США, ЄС, в інших країнах – на вибір).
4. Проблеми створення системи гарантування депозитів в Україні.
5. Валютне управління
6. Організація моніторингу підприємств у системі центрального банку.
7. Монета вчора і сьогодні.
8. Проблеми організації внутрішнього контролю та аудиту в комерційних банках України.
9. Проблеми ліквідації банків.
10. Функції і роль Національного банку України на ринку золота.

11. Національний банк України на ринку цінних паперів у поточному році, оцінка його діяльності.
12. Національний банк України на валютному ринку в поточному році, оцінка його діяльності.
13. Інформаційно-статистична діяльність Національного банку України.
14. Методи прогнозування платіжного балансу України.
15. Базельський комітет з питань регулювання діяльності банків: основи організації і діяльності.
16. Сучасні валютні режими (аналіз).
17. Грошово-кредитна політика Національного банку України в поточному році та її оцінка.
18. Проблеми курсоутворення в Україні.
19. Взаємовідносини центральних банків із зовнішніми аудиторами.
20. Світовий досвід визначення показників, що регламентують діяльність банків.
21. Процентна політика Національного банку України в поточному році та оцінка її ефективності.
22. Політика обов'язкових резервних вимог і оцінка її ефективності.
23. Євро: проблеми і перспективи.
24. Стан готівкового грошового обігу в Україні і шляхи його скорочення.

Тематика курсових робіт

1. Процентна політика Національного банку України.
2. Функції і роль Національного банку України на ринку золота.
3. Визначення рейтингової оцінки діяльності банків.
4. Еволюція грошово-кредитної політики Національного банку України.
5. Реєстрація і ліцензування комерційних банків (світовий досвід і в Україні).
6. Зливання, поглинання та інтеграція в банківській сфері.
7. Завдання, функції та операції центральних банків.
8. Інституційні основи діяльності Національного банку України.
9. Емісія банкнот і монет – функція центрального банку.
10. Стан та організація готівкового грошового обігу в Україні.

11. Розвиток кредитних відносин Національного банку України з комерційними банками.
12. Зміст і цільова спрямованість грошово-кредитної політики.
13. Система страхування депозитів.
14. Система електронних міжбанківських розрахунків в Україні: перспективи розвитку.
15. Система створення резервів на покриття ризиків.
16. Первинний ринок державних цінних паперів та роль Національного банку України на цьому ринку.
17. Вторинний ринок державних цінних паперів та роль Національного банку України на цьому ринку.
18. Організація системи банківського нагляду.
19. Безвиїзний банківський нагляд.
20. Інспектування банків.
21. Проблемні банки: питання керування і нагляду.
22. Роль Національного банку України в обслуговуванні внутрішнього державного боргу.
23. Роль Національного банку України в обслуговуванні зовнішнього боргу.
24. Роль Національного банку України в забезпеченні касового виконання державного бюджету.
25. Методи валютного регулювання.
26. Валютний контроль.
27. Курсова політика Національного банку України.
28. Етапи розвитку відносин України з МВФ.
29. Методи рефінансування центральним банком комерційних банків.
30. Операції центрального банку на відкритому ринку.
31. Формування банківською системою України обов'язкових резервів.
32. Економічні нормативи, що регламентують достатність банківського капіталу.
33. Економічні нормативи, що регламентують ліквідність банків.
34. Економічні нормативи, що регламентують кредитний ризик.

Тематика випускних робіт

1. Емісійний механізм у ринковій економіці.
2. Становлення і розвиток ефективної системи міжбанківських розрахунків в Україні.

3. Становлення і розвиток ефективної системи міжнародних розрахунків.
4. Платіжна система України і стратегія її розвитку.
5. Становлення і розвиток валютного ринку України.
6. Золотовалютні резерви: проблеми формування і управління в Україні.
7. Державне регулювання валютного ринку України.
8. Стратегія і тактика Національного банку України як органу валютного регулювання та контролю.
9. Грошово-кредитна політика і розвиток реального сектора економіки України.
10. Грошово-кредитна політика і принципи регулювання банківської сфери в Україні.
11. Інструменти грошово-кредитної політики і підвищення ефективності їх використання в Україні.
12. Становлення і проблеми розвитку системи центрального банку в Україні.
13. Міжнародні фінансово-кредитні організації та ефективність їх діяльності в Україні.
14. Міжбанківський кредитний ринок в Україні.
15. Організація та ефективне регулювання готівкового обігу в Україні.
16. Стратегія і тактика центрального банку на ринку цінних паперів.
17. Становлення і розвиток ефективної системи банківського регулювання і нагляду в Україні.
18. Кредитування комерційних банків і політика рефінансування Національного банку України.
19. Національний банк України – фінансовий агент уряду.
20. Національний банк України – емісійний центр готівкового грошового обігу.
21. Створення в Україні системи електронних масових розрахунків за товари та послуги.

8. КОНТРОЛЬНІ ТЕСТИ

Чи правильні такі твердження?

1. Здатність комерційного банку створювати гроші не залежить від умов обміну грошей на золото:

а) так; б) ні.

2. Емісійні банки є державними за формою власності:

а) так; б) ні.

3. Здатність банку створювати грошові кошти залежить від схильності населення зберігати гроші в банку:

а) так; б) ні.

4. Здатність банку створювати грошові кошти не залежить від величини обов'язкових резервів:

а) так; б) ні.

5. Здатність банку створювати грошові кошти залежить від величини позичкового процента:

а) так; б) ні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Банки и банковские операции: Учебник для вузов / *Е.Ф.Жуков, Л.М.Максимова, О.М.Маркова* и др.; Под ред. *Е.Ф.Жукова*. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 112 с.
2. Банківська енциклопедія / Під ред. *А.М.Мороза*. – К.: Ельтон, 1993. – 336 с.
3. Банковский надзор и аудит: Учеб. пособие / Под общ. ред. *И.Д.Мамоновой*. – М.: ИНФРА-М, 1995. – 112 с.
4. Банковское дело: Учебник / Под ред. *О.И.Лаврушина*. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 576 с.
5. Банковское право США: Пер. с англ. / Общ. ред. и послесл. *Я.А.Кунника*. – М.: Прогресс, 1992. – 768 с.
6. *Бугулов В.М., Бугулова Т.В.* Національний банк та його операції: Конспект лекції. – К., 1997. – 45 с.
7. Деньги, кредит, банки: Учебник / Под ред. *О.И.Лаврушина*. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 448 с.
8. Закон України "Про банки і банківську діяльність", № 2156-III від 21 грудня 2000 року // Урядовий кур'єр. – 2001, 17 січня. – № 8.
9. Закон України "Про Національний банк України", № 679–XIV від 20 травня 1999 року // Відомості Верховної Ради № 29 від 1999 року.
10. *Михайличенко С.* Проблеми та перспективи розвитку валютно-курсової політики в Україні // Вісник Національного банку України. – 1999. – № 2. – С.10–16.
11. *Михайличенко С.* Облікова ставка НБУ: рівень, динаміка, принципи визначення // Вісник Національного банку України. – 1997. – № 3. – С.18–20.
12. *Мусієнко М.* Особливості валютного регулювання в Україні // Вісник Національного банку України. – 1999. – № 5. – С.22–25.
13. Національний банк і грошово-кредитна політика: Підручник / За ред. *А.М.Мороза, М.Ф.Пуховкіної*. – К.: КНЕУ, 1999. – 368 с.
14. *Петрик О., Остапчук Я.* Зростання грошової пропозиції та інфляції в Україні у 1992–1997 роках // Вісник Національного банку України. – 1998. – № 1. – С.21–22.
15. Платіжні системи: Навч. посібник для студентів вищих закладів освіти / *В.А.Ющенко, А.С.Савеченко, С.Л.Цокол* та ін. – К.: Либідь, 1998. – 416 с.
16. *Пуховкіна М.Ф., Остапшин Т.П.* Центральний банк і грошово-кредитна політика: Навчально-методичний посібник. – К.: КНЕУ, 1999. – 68 с.
17. *Пуховкіна М.Ф., Остапшин Т.П.* Центральний банк і грошово-кредитна політика: Навчальний посібник для самостійного вивчення дисциплін. – К., 1999.

18. *Савлук М.І.* Грошово-кредитна політика Національного банку України та оцінка її ефективності // Вісник Національного банку України. – 1999. – № 1. – С.3–7.

19. *Савлук М.І.* Грошово-кредитна політика як фактор економічної стабілізації в Україні // Вісник Національного банку України. – 1997. – № 8. – С.50–56.

20. *Савлук М., Мороз А.М., Коряк А.М.* Вступ до банківської справи / Відп. ред. *М.І.Савлук*. – К.: Лібра, 1998. – 344 с.

21. *Савлук М., Сугоняко О.* Чи вистачає грошей економіці України? // Вісник Національного банку України. – 1997. – № 4. – С.19–21.

22. *Федоренко В.М., Федоренко А.В.* Денежное обращение и кредит капиталистических стран: Учебник. – К.: Вища шк. 1989. – 288 с.

23. *Ширинская Е.Б.* Операции коммерческих банков: российский и зарубежный опыт. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1995. – 160 с.

24. *Ющенко В.* Здобутки і втрати минулого року // Вісник Національного банку України. – 1990. – № 2. – С.3–6.

25. *Ющенко В.А., Лисицький В.І.* Гроші: розвиток попиту і пропозиції в Україні. – К.: Скарби, 1998. – 228 с.

26. *Ющенко В.А., Міщечко В.І.* Управління валютними ризиками: Навч. посібник – К.: Тов. "Знання", КОО, 1998. – 444 с.

Володимир Ігорович КРИЛЕНКО
Петро Миколайович КАРАСЬ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ – ЦЕНТРАЛЬНИЙ
БАНК ДЕРЖАВИ.
ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА НБУ**

Методичні вказівки

Редактор О.В.Забава
Комп'ютерна правка і верстка Т.В.Митрохіна
Коректор Н.О.Шайкіна

Підписано до друку 05.04.02. Формат 60×84/16. Папір офсетний. Ум. друк. арк. 2,0.
Обл.-вид. арк. 2,2. Тираж 200 прим. Вид. № 5. Зам. № 152. Ціна договірна.

Видавництво УДМТУ. 54002, м.Миколаїв, вул. Скороходова, 5